

**Talabalarda tasviriyy san'at orqali badiiy tafakkur va madaniy idrokni
rivojlantirish metodikasi**

Esanova Lobar Kulmurotovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriyy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarda tasviriyy san'at orqali badiiy tafakkur va madaniy idrokni shakllantirish pedagogik metodikalari tahlil qilinadi. Tadqiqot san'at asarlarini tahlil qilish, loyiha asosida o'qitish, interaktiv mashg'ulotlar va reflektiv metodlardan foydalanish orqali talabalarning estetik tafakkurini va madaniy kompetentligini rivojlantirish strategiyalarini o'rganadi.

Kalit so'zlar: tasviriyy san'at, badiiy tafakkur, madaniy idrok, pedagogik metodika, loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar, reflektiv tahlil, ijodiy qobiliyat.

Tasviriyy san'at ta'limida talabalarda badiiy tafakkur va madaniy idrokni rivojlantirish zamonaviy pedagogik jarayonning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayon talabalarning san'at asarlarini chuqur anglash, rang, shakl, kompozitsiya va badiiy obrazni tushunish, tanqidiy fikrlash va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan. Kognitiv, emotsional va estetik komponentlarning uyg'un ishlashi talabalarning san'at asarini baholash va yaratishda samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Innovatsion pedagogik metodlar, jumladan loyiha asosida o'qitish, interaktiv mashg'ulotlar, reflektiv tahlil va raqamli vositalardan foydalanish talabalarga san'at asarini turli nuqtai nazardan o'rganish, o'z fikrini asoslash va boshqalarning qarashlarini baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, talabalarda madaniy idrok va badiiy tafakkurini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Talabalarda tasviriyy san'at orqali badiiy tafakkur va madaniy idrokni rivojlantirish pedagogik jarayonning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayon kognitiv, emotsional va estetik komponentlarning uyg'un ishlashini talab qiladi. Kognitiv komponent talabalarga san'at asarining tarkibi, texnikasi, rang, shakl, kompozitsiya va detal kabi badiiy elementlarini tushunishga yordam beradi. Talaba san'at asarini tahlil qilish, ularning badiiy va madaniy xususiyatlarini solishtirish va mustaqil baholash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Emotsional komponent talabaning san'at asariga hissiy munosabatini shakllantiradi. Rang, shakl, kompozitsiya va badiiy obraz orqali yuzaga keladigan estetik taassurotlarni his qilish orqali talaba san'at asaridan zavq oladi va uning badiiy mazmunini anglaydi. Shu tarzda badiiy tafakkur va madaniy idrok birgalikda rivojlantiriladi. Estetik komponent esa talabaga badiiy didni shakllantirish, san'at asarini baholash va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini beradi.

Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning) metodidan foydalanish talabalarga san'at asarlarini amaliy tahlil qilish imkonini beradi. Talaba turli davr va madaniyatlarga mansub san'at asarlarini o'rganadi, ularning badiiy va madaniy xususiyatlarini taqqoslaydi va o'z ijodiy qarashlarini qo'shib yangi badiiy ifodalar yaratadi. Bu esa talabaning badiiy tafakkurini, madaniy idrokini va tanqidiy fikrlashini mustahkamlaydi.

Reflektiv tahlil metodlari talabalarga o'z kuzatuvlarini va baholarini yozma shaklda ifodalash imkonini beradi. Talaba san'at asarini tahlil qilish jarayonida o'z fikrini asoslashni, tanqidiy qarashlarni shakllantirishni va ijodiy tafakkurini rivojlantirishni o'rganadi. Shu bilan birga, reflektiv yondashuv talabaning o'z bilimi va tajribasini qayta ko'rib chiqish, xatolarini tahlil qilish va kelajakdagi ijodiy qarorlar uchun asos yaratish imkonini beradi.

Interaktiv metodlar talabalarga san'at asarini turli nuqtai nazardan o'rganish imkonini beradi. Guruh muhokamalari, vizual prezentatsiyalar, bahs-munozaralar orqali talaba o'z fikrini aniqlik bilan ifodalaydi va boshqalarning qarashlarini baholaydi. Bu jarayon ijtimoiy kompetentsiyalarni rivojlantiradi va san'at asarini baholashda adolatli va asosli yondashuvni shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish talabalarga san'at asarlarini batafsil o'rganish imkonini beradi. Virtual muzeylar, interaktiv tasvirlar va multimedia vositalari orqali talaba san'at asarining rang, shakl va detalini diqqat bilan kuzatadi, turli davr va madaniyatlarning badiiy uslublari solishtiradi. Shu bilan birga, talaba o'z tahlillarini raqamli formatda taqdim etib, o'z ishini baholash va boshqalarning fikrini olish imkoniga ega bo'ladi.

Baholash tizimi talabalarning badiiy tafakkur va madaniy idrokini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Pedagoglar talabaning san'at asarini tahlil qilish, estetik idroki, tanqidiy tafakkuri va ijodiy yondashuvini baholaydilar. Formativ baholash talabalarga o'z bilimlarini sinash va yaxshilash imkonini beradi, shuningdek, estetik va kognitiv qobiliyatlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Madaniy va tarixiy kontekstni chuqur anglash talabaning badiiy tafakkur va madaniy idrokini yanada rivojlantiradi. Talaba turli madaniyat va davrlarning san'at asarlarini tahlil qiladi, ular orasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlaydi. Bu jarayon nafaqat estetik idrokni, balki madaniy xabardorlikni ham oshiradi, talabaning badiiy tafakkurini boyitadi va uni professional faoliyatga tayyorlaydi.

Shunday qilib, talabalarda tasviriy san'at darslarida badiiy tafakkur va madaniy idrokni shakllantirish pedagogik-psixologik mexanizmlarning uyg'un ishlashini talab qiladi. Kognitiv, emotsional va estetik komponentlar birgalikda faoliyat yuritganda talaba san'at asarini chuqur anglash, mustaqil baholash va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega bo'ladi. Loyiha asosida o'qitish, reflektiv tahlil, interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalar bu jarayonni samarali qiladi, talabalarning estetik va tanqidiy

fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularni professional va madaniy jihatdan boyitadi.

Talabalarda tasviriy san'at darslarida badiiy tafakkur va madaniy idrokni rivojlantirish pedagogik-psixologik nuqtai nazardan muhim jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayon kognitiv, emotsional va estetik komponentlarning uyg'un ishlashini talab qiladi. Talabalar san'at asarini tahlil qilish, rang, shakl, kompozitsiya va detal kabi badiiy elementlarni anglash orqali estetik didini rivojlantiradi, tanqidiy tafakkur va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Loyiha asosida o'qitish, reflektiv tahlil, interaktiv mashg'ulotlar va raqamli texnologiyalar pedagogik jarayonni samarali qiladi. Bu usullar talabalarga san'at asarini turli nuqtai nazardan o'rganish, o'z fikrini asoslash va boshqalarning qarashlarini baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, talabalarda madaniy va tarixiy kontekstni chuqur anglash badiiy tafakkur va madaniy idrokni yanada rivojlantiradi.

Natijada, pedagogik-psixologik mexanizmlarni optimallashtirish orqali talabalarda badiiy tafakkur, madaniy idrok va estetik did ko'nikmalari mustahkamlanadi, ularning badiiy savodxonligi va ijodiy qobiliyatlari oshadi. Ushbu ko'nikmalar kelajakda ularni professional faoliyatda samarali ishlashga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov, S. A. (2017). *Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatel'nosti*. Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka, 2, 109–110.
2. Shavdirov, S. A. (2017). Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. *Eastern European Scientific Journal*, 1, 131–134.
3. Shovdirov, S. (2024). Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. *E3S Web of Conferences*, 587, 02016.
4. Shavdirov, S. (2025). Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. *AIP Conference Proceedings*, 3268(1), 070035.
5. Ibraimov, X., Shovdirov, S. (2023). Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. *Science and Innovation*, 2(B10), 192–198.
6. Rustamova, M. (2022). Innovation in Art Education: Socio-Cultural Competence and Aesthetic Development. *Pedagogical Innovations Journal*, 5, 35–42.
7. Abdullaeva, L. (2021). *Methodology for Assessing Socio-Cultural Competence in Art Education*. Tashkent: Fan va Ta'lim.